

УДК 791

Туркот С. – ст. гр. СІ-32

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

«СЕНС МУЛЬТФІЛЬМУ «ЇЖАЧОК В ТУМАНІ»

Turkot S.

Ternopil Ivan Puluji National Technical University

«MEANING OF THE CARTOON «HEDGEHOG IN THE FOG»»

Ключові слова: потойбічний світ, одкровення, істина

Keywords: hereafter, revelation, truth.

Багато людей, які дивилися цей мультфільм, не могли зрозуміти його основну думку і що ж через нього намагається донести до нас його творець. Цей шедевр Юрія Норштейна не можна сприймати однозначно. У ньому немає чіткого сюжету, явно розказаної історії. Кожна сцена - метафора, кожен кадр - візуальний діалог з глядачем. Тому можна лише підступитися до цього мультфільму, і розглянути його як якесь філософське висловлювання про підсвідомість, смерть і ялівець.

Картина Норштейна містить в собі кілька найбільш важливих загальнолюдських архетипів, які представляються нам у вигляді символів. Тому люди з певним світовідчуттям і менталітетом відчують в Їжачку щось дуже близьке їх персональному людському буттю. Ось і сам Юнг каже нам про архетипи, як про особливо глибокі рівні несвідомого, що виходить за межі особистості. У мультфільмі ці архетипи виражаються за допомогою символів загробного і потойбічного світу. Вони співвіднесені з образами і персонажами і цілком укладаються в традиційне трактування міфології мультфільму.

«Їжачок в тумані» є картиною подорожі головного героя казки крізь межу двох світів - реального та потойбічного. Концепт Норштейна істотно перевершує текст в плані образів-символів, висхідних до найдавніших архетипових образів, які виявляються в міфах і віруваннях, творах літератури, нарешті, снах і маячних фантазіях.

Переправа в інше царство є наче осердям цього мультфільму. Ця переправа - один з найяскравіших моментів просторового руху героя. Вся дія відбувається восени, в час, коли все земне помирає. Їжачок, за задумом, теж повинен померти, але не в прямому сенсі, а символічно, зробивши подорож у царство Смерті для досягнення головної своєї істини. Після цього майже екстатичного одкровення його чекає переродження і нове життя. Чи це не символ циклічності природи, зміни її станів на нашій планеті?

Через необхідність показати саме природну сторону і були обрані звірі в якості героїв. Звідси виникає питання: оскільки в багатьох релігіях і віруваннях подорож в царство мертвих уготовано лише людині, та й взагалі, як звірі можуть усвідомлювати вищі одкровення? В даному випадку, Їжачок, ну і всі інші - суть - символи поєднання природного початку і духовного самосвідомості. А такою якістю володіє тільки одна істота на землі - людина.

Отже, осінь, вечір, сутінки. Навколишнє буття висловлює внутрішній стан героя - такий ж сірий, сутінковий і передсмертний. Майже відразу після того, як їжачок відправився до Ведмедика, він бачить розливу матерію туману і чарівні силуети коня в ньому. Кінь - і є те саме одкровення, яке уготовано для нашого туманного мандрівника. Без вагань він спускається в долину, щоб подивитися що там всередині. Одкровення в

вигляді коня ще занадто невловиме, але чисто людська цікавість рухає вперед. За жанром цей мультфільм можна сміливо назвати візіонерським, але розуміння простору після смерті має відношення скоріше до найдавніших культур, ніж середньовічних або християнських. Так що на відміну від Данте, який теж вирішив зробити схожу прогулянку, Їжачок не попадає у пекло в традиційному його розумінні. Цей хронотоп представляється нам через місце, де все земне і звичне раптом змінює свої характеристики. Скажімо, сова - символ мудрості - поводить як божевільна (Їжачок навіть називає її «псих»). Риба - істота безмовна - набуває здатності говорити. Вогонь - з'єднання тепла і світла - трансформується в туманному потойбічному світі в холодне світло світлячків.

Найголовніше одкровення Їжачка, яке йому належить пережити, постає перед нами в образі коня. Він білий - натяк на те, що одкровення божественне. Та й сам кінь в міфології символ солярний. Цей солярний кінь-вогонь стає нічним місячним конем, тобто, природа в нашій казці теж змінює знак на протилежний. Прагнення Їжачка дізнатися, що ж відбувається з конем в тумані можна оцінювати як внутрішню необхідність духовного переродження. Але наш герой ще не розуміє, що раціонального пізнання Коня як одкровення не вистачить. І просто «дізнатися» про нього щось не буде відповідати його надзавданням. Тому він і підходить до величезного дуба.

Це не просто дерево, це Древо Життя, Світове Древо, в якому поєднані всі три світи - підземний, земний і небесний. Ця «трійця» застосована і до методів пізнання. Їжачок є глибоко враженим будовою гіганта-дуба, в якому втілено раціональне, емпіричне і метафізичне пізнання. Безмежжя пізнання (в тому числі і абсолюту) показана режисером Ю. Норштейном в протиставленні маленької істоти - Їжачка, величезному - Дубові, який розглядається візуально в обертанні (символ руху Всесвіту). Поряд з такою альфою і омегою Всесвіту він згадує про залишений десь мішечок з баночкою малинового варення - річчю, взятої з того, земного світу. Цей за всіма канонами казковий предмет приносить йому собака. Собака - істота, що є одночасно доброю казковою твариною і помічником, провідником в царство мертвих.

На шляху в тумані Їжачку зустрічається Річка, яка виступає в ряді міфологій в якості якогось стержня Всесвіту, що пронизує верхній, середній і нижній світи і має обмежувальну функцію, будучи кордоном між цими просторами. З зануренням в річку символізується пізнання, з переправою - завершення важливої справи, нового життя. Їжачка несе вниз за течією, і в самій воді виявляється добрий дух, помічник, який «безмовно говорить» - невидима риба. Вона виносить Їжачка на протилежний берег, на землю, або навіть в «середній світ», «центр космосу» і «початок життя». Для Їжачка, це своєрідний поріг, ступінь в його розвитку, коли все старе відкинуто і зрозумілими стають сакральні істини. Їжачок говорить Рибі «дякую», на що вона йому відповідає «нема за що». Це досить багатозначний момент мультфільму. Словом «нема за що» малося на увазі заперечення подяки Їжачка, так як він сам виконав досить важку частину роботи з власної підготовки до розуміння істини.

Метою подорожі Їжачка до входження в туман була зустріч з Ведмедиком - вони разом рахували зірки або в нашому розумінні, символи верхнього світу в архаїчній міфології. Цей рахунок зірок теж можна розглядати як мотив пізнання. Правда, в сюжеті є також і символічне підтвердження іншого сакрального знання - про безсмертя. І яскравим прикладом такого знання є згадка про згоряння в вогні ялівцевих гілочок, на які Ведмедик ставить самовар. З ялівцем, кедром і кипарисом, в міфологічних уявленнях пов'язані уявлення про красу, безсмертя, незруйновними, велич та символіка смерті і її подолання як початок вічного життя. Їжачок настільки вражений величезною картиною Всесвіту, яка відкрилася для нього, що практично байдужий до слів і дій Ведмедика. Їжачок дивиться на вогонь і продовжує розмірковувати про долю білого Коня. «Як він там, в тумані?»